

**XUDOYBERDI TO‘XTABOYEVNING “BESH BOLALI YIGITCHA”
ASARINING LINGVISTIK XUSUSIYATI**

Nigora Jo‘ranazarova Qurbonboy qizi

Termiz davlat Pedagogika instituti o‘qituvchisi

+998-99 074-73-56

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xudoyberdi To‘xtaboyevning “Besh bolali yigitch” asarining lingvistik jihatlariga to‘xtalib o‘tildi. Asarning lingvistik xususiyatlariga to‘xtalib o‘tildi. Xalqona iboralarning ishlatilishi, dialoglarning jonliligi, sheva va mahalliy til unsurlari, bola nutqiga xos xususiyatlar.

Kalit so‘zlar: Xalqonqona iboralarning ishlatilishi, diologlarning jonliligi, badiiy san`atlar va tasviriy vositalar

Xudoyberdi To‘xtaboyevning “Besh bolali yigitcha” asari lingvistik jihatdan juda boy bo‘lib, unda o‘zbek xalqining milliy tili, xalqona iboralar, sheva unsurlari va bolalarga xos sodda hamda samimiy tilning o‘ziga xos xususiyatlari namoyon bo‘ladi. Quyida ushbu asarning lingvistik xususiyatlari haqida batafsil ma’lumot keltiriladi:

1. Xalqona iboralarning ishlatilishi

Asarda xalqona iboralar va maqollardan unumli foydalanilgan. Bu nafaqat qahramonlarning dunyoqarashini ifodalaydi, balki asarni o‘quvchilar uchun yaqin va tushunarli qiladi. Masalan, o‘zbek xalqining qadimiy dunyoqarashini ifodalovchi iboralar bolalarning hissiy holatini va hikoyaning badiiy mazmunini kuchaytiradi.

2. Dialoglarning jonliligi

Asarda dialoglar bolalarning o‘ziga xos nutqiga moslashtirilgan. Sho‘x va quvnoq so‘zlashuv uslubi orqali qahramonlar hayotiyroq aks ettiriladi. Bu dialoglar oddiy va sodda bo‘lishi bilan birga, bolaning dunyoqarashini chuqurroq ifodalaydi. Masalan:

"Men hammasini bilaman!" kabi gaplar qahramonlarning sho'x, ammo mas'uliyatli xarakterini ochib beradi.

3. Sheva va mahalliy til unsurlari

Xudoyberdi To'xtaboyev qahramonlar nutqida mahalliy sheva unsurlaridan foydalanib, matnga milliy ruh bag'ishlaydi. Bu unsurlar nafaqat asarning milliy koloritini kuchaytiradi, balki voqealar qayerda sodir bo'layotganini ham his etishga yordam beradi.

4. Oddiy, sodda va bolalarga moslashgan uslub

Asarning til uslubi oson va bolalar uchun tushunarli qilib ishlangan. Tilning soddaligi, ayniqsa, yosh o'quvchilarni jalb qilishga xizmat qiladi. Ushbu til o'quvchilarning o'z hayoti bilan asar qahramonlari hayoti o'rtasida bog'liqlik his qilishiga yordam beradi.

5. Badiiy san'atlar va tasviriy vositalar

Asarda metafora, epitet, qiyoslash kabi badiiy san'atlardan foydalanilgan. Masalan, qahramonlarning bolalarcha tasavvuri va dunyoqarashi orqali beg'uborlik va sho'xlik san'atkorona ifodalanadi. Bu uslub matnga hissiy chuqurlik bag'ishlaydi.

6. Bolalar nutqiga xos xususiyatlar

To'xtaboyev bolalar nutqining jonli, sodda va ba'zan kulgili tomonlarini ko'rsatib beradi. Masalan, bolalarning o'zaro muloqotida uchraydigan qisqa, ammo mazmunli gaplar ularning hissiy dunyosini ochib beradi:

"Menga hech kim yordam bermaydi!", "Yaxshi bolaman, va'da qilaman!"

7. Emotsional tilning qo'llanilishi

Asarda qahramonlarning his-tuyg'ulari jonli va tabiiy tilda ifoda etiladi. Bu o'quvchining qahramonlarga hamdard bo'lishiga va ular bilan birgalikda hayajonlanishiga imkon beradi. Masalan, hayajon, qo'rquv yoki quvonchni aks ettiruvchi so'zlar asarning badiiy qimmatini va emotsional ta'sirini oshiradi.

8. Qiziqarli voqealar orqali tilni boyitish

Voqealardagi hayajon va kutilmagan burilishlar tilning rang-barangligiga ham ta'sir

qiladi. Masalan, turli vaziyatlarda ishlatiladigan soʻzlar va iboralar matni oʻquvchilar uchun yanada qiziqarli qiladi.

Xulosa

“Besh bolali yigitcha” asarining lingvistik xususiyatlari uning oʻquvchi auditoriyasiga moʻljallanganligini, milliylik va xalqchilik tamoyillariga sodiqligini koʻrsatadi. Tilning sodda, xalqona va jonli boʻlishi matnning badiiy-estetik qiymatini oshiradi, bolalarning tafakkurini rivojlantiradi va asarni milliy adabiyotimizning yorqin namunalaridan biriga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xudoyberdi Toʻxtaboyev “Besh bolali yigitcha” -«Yangi asr avlodi», Toshkent 2009.
2. O.N.Shomatov “Filologiyaning ilmiy tadqiqot metodlari”.Oʻquv qoʻllanma.Toshkent 2009.